

Cronica Economică

Mișcarea pentru reforma funciară în Germania

I

Anul trecut a apărut la Constanța o broșură a d-lui Emil Mihail Brancovici: „Reforma funciară și problema noastră agrară“. Această broșură infățișează prelucrarea unor idei, emise de Adolphe Damaschke, președintele ligii germane pentru reforma funciară—într'un chip unilateral însă, cea ce face ca silințele acestei ligi să nu apară în adevărata lor lumină. Chestiunea e așa de importantă, încît publicul românesc are dreptul să fie mai complet și mai precis informat.

În ultimele decenii s'a putut vedea o creștere extraordinară a rentei funciare, în special la pămînturile din orașe, cari sînt destinate pentru construcții. Această creștere extraordinară se săvîrșește fără ca proprietarul să fi depus nici cea mai mică muncă. De unde vine atunci această valoare uriașă a unei bucăți de pămînt sterp, pe care de multe ori proprietarul nici n'o știe unde e? Ex nihilo nihil. Cine a creat-o? Evident că această valoare o creiază societatea prin progresul, prin munca, pe care ea în totalitatea ei o săvîrșește. Societatea are deci dreptul de a-și rezerva pentru ea această creștere de valoare, și de a lăsa proprietarului numai un venit egal cu procentele capitalului închis în bucata de pămînt.

Acesta e punctul de plecare și temelia pe care se sprijină toată mișcarea pentru reforma funciară din Germania și din lumea întreagă. Analiza științifică a acestui fenomen a făcut-o pentru prima oară economistul american Henry George în lucrarea lui *Progres și Sărăcie*.

Să luăm de pildă orașul Berlin. Curînd după încheierea păcii dela Versailles, pămînturile de construcție și-au îndoit, și-au întreit, și-au împătrit valoarea; oameni, cari nu însemnau nimic prin munca, prin talentul, ori prin puterea lor de organizare, au ajuns în cîțiva ani la bogății neobișnuite. Cui se datorește această bogăție? Negreșit Germaniei întregi, care prin muncă și vitejie își asigurase o victorie ce o făcea

una din cele mai mari puteri ale lumii; negreșit armatelor cari, prin sîngele și prin ostenele lor, făcuseră din Berlin capitala imperiului. Această plusvaloare trebuie deci să revină pe bună dreptate, și într'o formă oarecare, comunității, care a produs-o.

Intr'un oraș mort, într'un oraș care lîncezește, vine statul și crează un canal sau o linie ferată, vin industriași și creiază acolo un centru industrial puternic, vin miile de lucrători cu munca lor, vin comercianții, vin școlile, profesiunile libere—și orașul ia un avînt pe care nu-l avusesese niciodată. Valoarea pămîntului se urcă cu o repeziciune uriașă. Cui se dalorește această urcare? Evident factorilor cari au produs-o: societății care prin munca ei a dat orașului avîntul, fără de care valoarea pămîntului n'ar fi putut crește.

Valoarea pămîntului din interiorul orașului Charlottenburg, lîngă Berlin, era de 6 milioane mărci în 1865, de 45 milioane mărci în 1886 și de 300 milioane în 1896. În interval numai de 6 ani se socotește că pămîntul întreg al regatului prusian și-a mărit valoarea cu 2 miliarde de mărci. Se citează în Berlin cazul unei bucăți de pămînt, care a fost cumpărată cu 7,000 de mărci pentru a fi revîndută, după un interval de cîteva decenii cu 6,000,000. În centrul orașelor populate, ca Berlinul, Londra, New-York, se socotește prețul metrului pătrat de pămînt de construcție la cîteva mii de mărci.

Fenomenul acesta dă naștere la speculațiuni, cari au urmări sociale primejdioase. Sînt oameni, cari acaparează terenuri și încetînd de a se mai ocupa cu altceva, speculează cu ele. De curînd, în Berlin, justiția dovedește că un individ, care nu lucra nimic, care fusese de multe ori închis, avea totuși un venit de 60.000 mărci anual, care-i venea exclusiv din speculațiunea pe care o făcea cu pămîntul.

Iată cum se exprimă Brentano, profesor de economie politică la München, asupra acestor speculanți: „Pe cînd proprietarul doarme, fumează ori bea, în timp ce el își vede de alte afaceri ori se desfătează, în timp ce el petrece în închisoare ori în casa de nebuni, creșterea populațiunii face ca pămîntul pe care el l'a cumpărat, și pe care poate nici nu l'a plătit decît în parte, să-și mărească valoarea. Tot ceea ce comunitatea face pentru îmbunătățirea existenței înlăuntru marginilor ei, cade în folosul lui, și atunci cînd el socotește c'a venit momentul favorabil, atunci vinde și-și încasează valoarea, pe care a creiat-o cheltuiala statului și a comunei și creșterea populațiunii. Valoarea aceasta vrea să fie meritul și răsplata lui“.

În afară de argumentul de ordin teoretic general, care vorbește împotriva acestei speculațiuni, sînt consecințele ei de ordin social-economic. Industriei i se impune prin această speculațiune un impozit zdrobitor. Un întreprinzător trebuie să imobilizeze, în terenul pe care construiește, o cotă disproporționat de mare din capitalul lui de întreprindere. Cînd statul e silit să exproprieze pentru scopuri de utilitate publică, trebuie să plătească sume exorbitante. Dar speculațiunea aceasta

apasă asupra populațiunii întregi și cu deosebire asupra păturilor de jos, mai ales în forma lipsei ori scumpetei locuinții. Familii numeroase trebuie să locuească în una ori două încăperi, din pricina imposibilității absolute pe care o are un om sărac, ori de condiție mijlocie, de a-și construi o casă, și din pricina chiriei exorbitante pe care trebuie s'o plătească. Și asta nu din cauză că construcția unei case ar fi scumpă—materialul și tehnica construcțiilor costă mai puțin decât în trecut—ci din cauză că prețul terenului, rezultat din speculațiune, înghite o cotă colosală din capital. Familiile de lucrători, cari locuiesc într'una ori două camere sînt silite să primească sub acoperișul lor alți lucrători fără familie, vagabonzi de pe stradă, dela cari mai pot cîștiga un ban pentru plata unei chirii zdrobitor de mare. Faptul acesta are urmările cele mai dezastruoase din punct de vedere moral și dosarele justiției sînt pline de exemple înspăimîntătoare.

Una din cele mai grele probleme, pe cari trebuie să le rezolve Germania de azi, e problema locuinților în special în orașe. Primejdia e așa de amenințătoare, încît nu numai economiștii, medicii și spiritele cu tendinți umanitare, dar chiar reformatorii practici: legiutorii, oamenii politici, guvernele statelor federate și administrațiile comunelor, se zbu-ciumă și se zbat în cauza de a rezolva problema aceasta.

Până acuma numai partizanii reformei funciare au putut aduce o soluție, care să fie justificată din punct de vedere al principiilor teoretice și realizabilă din punct de vedere practic. Așa se și explică de ce mișcarea pentru reforma funciară a găsit partizani în cercurile cele mai largi: economiști, oameni de stat, industriași, comercianți, lucrători, funcționari, fără deosebiri confesionale ori de crez politic.

II

Partizanii reformei funciare alcătuesc în Germania o ligă, care trăește de două decenii, care însă s'a împuternicit cu deosebire în ultimii ani. Iată în ce constă țelul ligii, deci punctul principal din programul ei:

Liga vede în problema funciară partea fundamentală și cea mai importantă a problemei sociale. Ea luptă pentru ca pămîntul, această temelie a oricărei existențe naționale, să fie pus sub puterea unui drept, care să ocrotească întrebuițarea lui ca loc de lucru și de locuit, care să excludă ori ce abuz și speculațiune cu el, și ca valoarea, pe care el o cîștigă fără munca individului, să revină pe cît posibil totalității sociale.

Țelul pe care liga îl urmărește stă prin urmare între capitalismul rezultat din abuzul libertății individuale și între postulatul socialist de naționalizare a solului.

Această pornire moderată, această linie mijlocie, pe care liga o urmărește în cel mai larg spirit de împăciuire, și fără a ațîța nici o patimă, a făcut succesul neașteptat al mișcării. În capul ei e o personalitate,

Adolph Damaschke, care pare că întrupează tocmai spiritul acesta de pace ideală, unit cu o putere de convingere care încătușează, și cu o iubire de oameni care răsare din ființa lui întregă.

Pentru realizarea țelului ligii, orice măsură care cadrează cu programul ei e bine venită. În ea se găsesc personalități dela cele mai timide până la cei mai intransigenți reformatori. Mijlocul pentru realizarea acestui țel e crearea unui curent puternic în opinia publică, care să impună legiutorilor anumite reforme, sau intervenția directă a ligii pe lângă legiutor.

Ca una din măsurile cele mai eficace pentru ca plusvaloarea pământurilor să revină societății, care apoi s'o întrebuințeze în îmbunătățiri și ușurări de folos general, e socotit impozitul progresiv pe creșterea valorii. Măsura aceasta, pe care liga se silește s'o introducă în legislatura imperiului sau a statelor federate, e apărută cu căldură chiar de economiști moderați, cu renume universal, cum e de pildă profesorul Adolph Wagner dela universitatea din Berlin.

Adversarii ei aduc împotriva-i două feluri de argumente: unele de ordin teoretic, celelalte de ordin practic. Din punct de vedere teoretic, măsura se combate cu aceleași argumente cu cari se combate acțiunea întregă a ligii: „Faceți socialism, atacați dreptul de proprietate” și așa mai departe. Profesorul Wagner a răspuns în chip strălucit obiecțiunilor de felul acesta. El spune: „Drept de proprietate absolut, adică dreptul de a abuza de proprietate în paguba societății, n'a existat niciodată. Noi nu atacăm proprietatea, ci numai monopolul, care se naște în anumite împrejurări, specula nesănătoasă, care se îndreaptă în contra societății, apăsînd-o cu sarcini în schimbul roadelor propriei ei munci. Și dacă prin socialism se înțeleg măsurile pe cari trebuie să le ia statul pentru a feri societatea de speculă, pentru a ocroti interesele cele mai generale pe cari el ca stat trebuie să le privilegieze, apoi nu mă sfiesc să spun că facem socialism. În felul acesta și politica protecționistă și instituția asigurării lucrătorilor și toate reformele spre binele direct al societății sînt socialiste. În felul acesta interpretat, toate statele au fost și vor fi din ce în ce mai mult socialiste“.

O obiecțiune care vine dela economiști mai serioși, în contra impozitului progresiv, e aceasta:

— Bine, puneți un impozit pe valoarea care rezultă din munca societății, adică din folosirea conjuncturilor favorabile cu privire la pământ; dar atunci, de ce nu tratați în același fel și industria de pildă? Oare în industrie nu se mărește câștigul întreprinzătorului cu o cotă, care e datorită muncii societății? Oare cutare mare industriaș, ar putea face afaceri așa de strălucite în străinătate, dacă n'ar fi vaza industriei germane, care rezultă din situațiunea imperiului, pe care societatea întregă a creat-o?

Observația e dreaptă—răspund partizanii reformei funciare—însă nu trebuie să uitați că în nici un domeniu creșterea nu e așa de con-

tinuă, de regulată și de repede, și că nicăiri nu se înghite așa de flagrant, așa de izbitor, de cătră un individ, care poate fi un parazit,—o valoare la producerea căreia munca lui nu ia parte. Aici sînt urmările sociale și economice nefaste, deci aici trebuiesc luate măsuri de reformă.

Se mai obiectează că există și alte multe ciștiguri nemeritate, de altă natură, cari ar trebui tratate la fel, cum sînt de pildă moștenirile, ciștigurile la bursă, la loterie, etc? Aceste ciștiguri sînt în parte supuse impozitului, cum sînt moștenirile; celelalte ar necesita un aparat prea complicat pentru a le constata și, afară de asta, ele sînt datorite unei întâmplări și nu muncii sociale, deci societatea nu le poate trata ca pe acele ciștiguri, produse direct de ea, cum e plusvaloarea rentei funciare.

Cît privește obiecțiunile de ordin practic, apoi greutățile de cari s'ar izbi statul la introducerea acestui impozit nu sînt mai mari de cît acelea, cari au domnit la introducerea altor impozite. Și greutatea pe cari ar avea-o o comisie financiară de a stabili care e creșterea nemeritată a valorii unei bucăți de pămînt, nu poate să fie un argument în contra celui mai drept impozit, care are simpatia celor mai largi pături sociale, într'o vreme cînd societatea are nevoi din ce în ce mai mari, fără ca resursele ei să crească în aceeași proporție. E supusă impozitului munca sub toate formele ei, și să nu se supună impozitului acest venit nemeritat?

În ceea ce privește realizarea acestei reforme, printre membrii ligii însăși, sînt diferențe de păreri: unii ar dori ca impozitul să fie perceput în folosul imperiului, alții în folosul statelor federate ori a comunelor, cei mai mulți sînt pentru o împărțire între acești trei factori, lucru care e legat cu multe greutăți practice.

De fapt, multe orașe au și căpătat ele dreptul de a percepe un astfel de impozit—ca impozit comunal. Astfel sistemul funcționează cu destul succes în Halle, Kiel, Köln, Frankfurt și în alte orașe mai mici,—și sub forma aceasta pare a și avea cei mai mulți sorți de izbîndă. Guvernul bavarez studiază chestiunea în vederea unei legi cu caracter general.

III

Liga luptă însă și pe alte căi pentru realizarea țelului ei. Ea vrea ca statul și comunele să cumpere din vreme acele terenuri, pe cari se presupune că mai tirziu se va întinde zona așezărilor omenești, pentru a le conceda apoi fără a-și însuși plusvaloarea.

Cînd de pildă statul prusian a făcut proiectul canalului Rin-Weser, atunci partizanii reformei funciare au prevăzut cu toată dreptatea că pe malurile canalului se va desvolta o puternică mișcare industrială și vor răsări numeroase așezări omenești, cari trebuie să fie cruțate de viitoarea speculă ce s'ar putea face cu pămîntul. Liga a început deci o vie propagandă pentru ca statul să-și procure de o parte și de alta a cana-

lului o fâșie de teren, care să fie cedată mai târziu celor ce vor întemeia fabrici, cu îndatorirea de a crea case individuale pentru lucrători, încunjurate fiecare de câte o grădină și de o mică bucată de pământ—spre a evita astfel acea sfîngere a vieții familiare și a mulțămirii de a trăi, care e rezultatul direct al locuirii în casele-cazarmе, pe cari le clădește industria azi pentru lucrătorii ei. Orașul-grădină—*die Gartenstadt*—e idealul ligii.

Ea a adunat mii de semnături pe un memoriu, pe care l'a înaintat guvernului. Și cînd guvernul, convins însfîșit de binefacerile viitoare ale măsurii, a cerut parlamentului o sumă de 16 milioane mărci pentru realizarea ei, i s'au acordat 20 de milioane.

Liga numără izbînda aceasta printre cele mai frumoase succese ale ei.

Tot prin presiunea și propaganda ei s'a îndreptat pe o cale mai bună politica funciară în colonii. Fără ca statul să fi luat măsuri, cea mai mare și cea mai bună parte a pămîntului intrase în stăpînirea unor mari societăți de acaparare, din cari multe străine. Statul, făcut atent, a răscumpărat prin învoială o întindere de 46.000.000 ha, pentru necesitățile viitoare ale unei politici coloniale sănătoase.

Admițînd că statul sau comuna au, sau și-au procurat un stoc de pămînt, pentru a-l ceda mai apoi pe încetul și fără speculă, se naște întrebarea, în ce formă îl va ceda și ce garanții se iau pentru a împiedica pe acela căruia i s'a dat pămîntul, de a specula în viitor cu el. În privința aceasta lucrul ar prezenta greutăți de oarece după vînzarea unui lucru, vînzătorul încetează de drept de a avea v'o pretențiune asupra lucrului cedat. Sistemul aplicat în Bitterfeld, de a zidi case și de a le închiria împreună cu pămînt cu tot, nu e alegerea cea mai potrivită.

Trebuie creat un drept de proprietate, care să excludă în acelaș timp însă și specula. Codul civil german are o dispoziție fericită, care rezolvă problema. E un articol care prevede că în contractul de vînzare se poate înscrie o clauză care, în împrejurări anumite, formează pentru vînzător un drept. În cazul nostru, comuna înscrie în contract rezerva că, dacă proprietarul ar ceda pămîntul obținut pe o sumă care să întreacă cu atîtea procente valoarea lui primitivă de cumpărare, atunci comuna are dreptul de a achita proprietarului-vînzător suma obținută de ea la prima vînzare și de a-și lua astfel pămîntul înapoi.

Sistemul acesta al răscumpărării (*Wiederkaufsrecht* sau *Vorkaufsrecht*) funcționează în orașul Ulm și dă, judecînd după raportul primarului acestui oraș—unul dintre partizanii reformei funciare și un cunosător recunoscut al problemei locuinții—cele mai frumoase roade.

Sînt însă alți membri ai ligii, cum e de pildă profesorul de universitate dr. Ermann din Mûnster, unul din cei mai buni jurisconsulți ai Germaniei, cari susțin că sistemul acesta al dreptului de răscumpărare e numai un paliativ, bun atîta vreme cît nu există o măsură radicală

hotărîtoare. El susține eficacitatea așa numitului *drept ereditar de a construi (Erbbaurecht)*. Acesta este un adevărat drept de proprietate, alienabil, ipotecabil, înscris în cărțile funduare, și în virtutea căruia proprietarul poate zidi și stăpîni o clădire pe pămînt străin. El e cu totul diferit deci de dreptul unui arendaș ori chiriaș, se stabilește pe un număr lung de ani (70—90) și se transmite prin moștenire. Dreptul acesta ereditar prezintă față de sistemul răscumpărării marele avantaj că asigură o mai mare stabilitate și continuitate în viața economică. Cu sistemul răscumpărării comuna își afirmă dreptul ei oricînd, în mod neprevăzut, cea ce dă naștere la conflicte, la greutăți, mai ales cînd proprietarul are o clădire pe terenul respectiv, pe cînd în cazul dreptului ereditar de a construi, toate greutățile acestea sînt evitate, iar clădirea are tot timpul să se amortizeze într'o perioadă așa de lungă, deci ea poate fi fără pagubă dărmată, cea ce prezintă și alte avantagii. În adevăr, dacă ne referim la locuințele lucrătorilor, fiindcă aceasta-i fața cea mai serioasă a problemei, apoi cînd dreptul ereditar de construcție ar intra în vigoare, nu s'ar mai construi și n'ar trebui să se mai construească marile clădiri masive, căzărțile de azi ale muncitorimii, cu influențele lor nefaste, ci locuinți modeste pentru fiecare familie, cari s'ar amortiza repede și cari ar redesepta în pătura aceasta mulțămirea de a trăi.

Comuna sau statul, care cedează pămîntul, rămîne proprietar al acestuia; proprietarul dreptului de a construi plătește în schimb o rentă, care trebuie interpretată ca o sarcină reală, care apasă asupra acestui drept, nu ca o datorie personală.

Sistemul acesta permite tratarea separată a celor doi factori economici: pămîntul—o formă a naturii—și clădirea—o formă a capitalului produs de munca omenească.

Elementele lipsite de capital pot pe calea aceasta să-și construească o locuință, întrucît pămîntul nu au nevoie să-l plătească, iar capitalul necesar clădirii îl pot procura pe cale ipotecară, de vreme ce dreptul de a putea construi și de a poseda casa e ipotecabil.

Comuna are avantajul că-și pune în valoare, prin renta ce primește, un pămînt pe care ea direct n'ar putea construi, și pe de altă parte își menține pentru viitor dreptul de proprietate, excluzînd specula și abuzul de pînă acuma, cînd pămînturile comunale erau vîndute pe prețuri de nimica.

În Londra s'a aplicat cu folos sistemul acesta. În Germania el dă naștere la foarte multe controverse juridice, fără ca pînă acuma să fi putut fi admis și regulat în mod definitiv. Orașul Frankfurt e pînă acuma singurul care l'a pus în practică.

IV

În legătură cu specula pămîntului și cu tendințele ligii, unii ingineri, unele capete luminate, au adus în discuție și problema forței mo-

trice a apelor unei țări, care va cădea într'un viitor apropiat,—dacă nu se vor lua din vreme măsuri—în mina particularilor, cea ce va fi o nouă formă de speculare cu o bogăție națională, care aparține prin însăși natura ei societății.

Se știe, într'adevăr, că în mersul repede al civilizației omenеști, necesitatea forței motrice e în creștere continuă. Izvorul principal de forță în prezent e cărbunile de pământ. Iar, după calculele celor mai de samă specialiști, depozitele de cărbuni de care dispun diferitele țări, vor fi într'un viitor, nu prea îndepărtat, săcătuite.

Pe de altă parte, electricitatea ne permite să folosim și să transportăm la distanță forța motrice a apei. Urmează că în viitor această rezervă uriașă de forță, pe care o reprezintă rîurile și căderile de apă, va fi izvorul exclusiv pentru necesitățile civilizației.

Statul însă trebuie să se gîndească din vreme a lua măsuri ca bogăția aceasta să fie spre folosul intereselor generale și să nu cadă în mina unor acaparatori, cari speculînd fără rezervă conjuncturile negreșit favorabile, să fie o cauză de mizerie a păturilor largi ale unui popor.

Insfîrșit, printre cele mai radicale măsuri, cerute de anumiți reprezentanți ai mișcării pentru reforma funciară, e aplicarea principiilor ei chiar la renta pămînturilor rurale, care în tot cazul nu reprezintă, decît în împrejurări speciale, o creștere de valoare nemeritată.

În legătură cu această acțiune, întinsă și asupra pămînturilor rurale, Adolph Damaschke propune ca toate datoriile ipotecare să fie luate pe seama unui institut de stat*), de vreme ce și în domeniul acesta trebuie pus capăt monopolului și speculei care se face în paguba intereselor generale.

Partea aceasta: aplicarea principiilor ligii la pămînturile rurale și reforma creditului ipotecar fac obiectul broșurii d-lui Brancovici. Se vede din expunerea de pînă aici cît e de unilateral a se privi mișcarea pentru reforma funciară numai pe fața aceasta a ei.—

V.

Liga pentru reforma funciară își are sediul în Berlin; acțiunea ei se întinde asupra imperiului întreg, iar biuroul stă în legătură cu mișcarea similară din străinătate.

Ea caută să-și susțină, să-și dezvolte și să-și realizeze programul prin convocarea de congrese, adunări, prin răspîndirea unei literaturi potrivite țelului ei și în general prin lămurirea opiniei publice.

În anul trecut s'au ținut nu mai puțin de 160 de conferințe în 130 de localități ale imperiului, de cătră diferiți membri. Membrii unui ținut, unei

*) Pămîntul Germaniei e unul din cele mai greu apăsate de datorii, din Europa.

provincii, se pot constitui într'o secțiune, căreia în limitele programului general, i se asigură o oarecare independență, i se îngăduie să urmărească și să susțină reforme locale în legătură cu ținta mișcării.

Liga e condusă de un consiliu de directivă, în fruntea căruia stă un președinte.

În fiecare an are loc într'un centru oarecare al imperiului o adunare generală ordinară. Cu acest prilej se face darea de seamă a activității anuale, a progreselor săvârșite pe terenul reformei funciare și a situației casei.

De obicei, în același timp cu adunarea generală, se convoacă un congres, la care poate azista publicul mare și la care cei mai autorizați membri ai ligii, țin disertațiuni economice și juridice în legătură cu programul ei.

Averea ligii se compune din cotizațiunile membrilor ei și daruri benevole. Orice membru e obligat să plătească anual o sumă de cel puțin 6 mărci. Cel ce achită odată pentru totdeauna 100 mărci e proclamat membru pe viață.

Din aceste cotizațiuni se susțin cheltuelile necesare acțiunii de propagandă a ligii. Ea are un organ special: o revistă economică și lunară: *Bodenreform*, la care colaborează dintre cei mai autorizați economiști ai Germaniei. Revista e în anul al 19-lea al existenței ei și și-a creat un loc de frunte în literatura periodică universală care se ocupă cu problemele sociale.

Afară de asta, în fiecare an apare un Anuar al ligii.

Revista și celelalte publicații se trimit gratuit membrilor ei. Cheltuelile s'au ridicat anul trecut la 27.000 mărci. Următoarea tabelă poate da o idee generală de chipul cum se repartizează această sumă:

	M. Pf.
Publicarea și trimiterea revistei	13,052.75
Hirtii volante și alte imprimate de propagandă	1,703.80
Salarii personalului administrativ	2,200.00
Salarii membrilor biuroului	3,885.30
Cheltueli de călătorie	344.00
Chirie	800.00
Cheltueli pentru ultimul congres	1,054.20
Correspondențe și lămuriri	2,392.00

Restul până la 27.000 mărci e înghițit de cheltueli mai mărunte.

Biurul expediază zilnic, în medie, 100 de imprimate și 12 scrisori.

Mișcarea pentru reforma funciară se întinde cu o repeziciune uimitoare. În Aprilie 1908 făceau parte din ligă, în afară de numeroșii membri individuali din toate stratele sociale, 39 comune, 53 societăți de funcționari, 23 societăți culturale, 17 asociații pentru ocrotirea sănătății; 29 asociații politice, 166 asociații de lucrători, 24 societăți de construcție, și colonizare, 27 societăți pentru închiriere și 3 societăți de proprietari de case.

În total, mişcarea e sprijinită de un număr de 600.000 de cetăţani.

Se înţelege că o ligă, care se întemeiază pe sprijinul a 600.000 de oameni, pe autoritatea ştiinţifică a altor profesori, jurişti şi economişti, care are un scop aşa de umanitar şi de bine precizat, pe care-l urmăreşte pe căile unei agitaţiuni legale,—nu poate să deştepte decât cel mai mare interes din partea autorităţilor conducătoare, cari sînt ținute să ia în samă orice ajutor şi orice lumini pentru rezolvirea problemelor sociale.

La ultimul congres, în Stuttgart, au fost reprezentate oficial toate autorităţile al căror resort putea avea legătură cu acţiunea ligii: din Prusia era reprezentat ministerul de interne; din Württemberg ministerul de interne, de justiţie şi de domenii, Centrala pentru agricultură, direcţiunea asigurării lucrătorilor, direcţiunea serviciului sanitar, primăria oraşului Stuttgart. Din Bavaria a fost delegat directorul serviciului pentru inspecţia locuinţilor, din Berlin directorul serviciului de binefacere; erau de faţă încă profesori, membri ai parlamentului şi primari din diferite oraşe.

Presă discută principiile şi năzuinţile ligii, cari găsesc aprobarea şi în reviste a căror specialitate nu e numai decât rezolvirea chestiunilor economice *).

Dealtfel, mişcarea pentru reforma funciară nu există numai în Germania. Ea există încă în Norvegia, în Suedia—la ultimul congres era de faţă ca delegat profesorul dr. Cassel, dela universitatea din Upsala—în Austro-Ungaria, în Anglia. În Anglia, 79 de membri ai parlamentului sînt partizani ai reformei funciare; însuşi fostul premier Henry Campbell Bannerman era un sprijinitor al ei.

Preblema pe care caută a o rezolva mişcarea pentru reforma funciară a deşteptat şi deşteaptă cel mai mare interes în lumea ştiinţifică. O întregă literatură de scrieri economice a răsărit din analiza ei, printre cari sînt vrednice de toată atenţia studiile lui Adolphe Damaschke, Berthold Otto, dr. Ermann, etc. În ultimele zile a apărut un tratat de economie politică de dr. Pohlman, care e scris cu privire special la reforma funciară.

Socot că mi-am făcut datoria faţă de publicul nostru cetitor, prin această schiţă, fără pretenţie, asupra unei mişcări care are atîta răsunset în lumea ştiinţifică şi în viaţa publică din Apus.

Hohenheim

G. C. Ionescu-Şişeşti

*) Articole documentate au apărut, de pildă, în „Gartenflora“ şi în „Wiener Illustrierte Gartenkunst“.